

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' september 1994, 14e jaargang nr. 3

Voorwoord

De stichting 'GRUELES' is opgericht op 1 september 1980. De stichting heeft tot doel de herinnering aan de overleden leden van de stichting 'GRUELES' te behouden en te versimpelen. De stichting is opgericht door de leden van de stichting 'GRUELES' die overleden zijn op 1 september 1980.

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' september 1994, 14e jaargang nr. 3

Bij de voorpagina

1970. De Tamboers.

Voorwoord redactie

Vijftig jaar bevrijding.

Daar mogen we even bij stil staan.

De Amerikanen hebben ons bevrijd ... de Canadezen ... de Engelsen ... ?

Wist u dat Paul Hylton ons bevrijd heeft, dat Ben Rose hier was, dat Carleton Jones door onze straten heeft gelopen, dat Fred Astair in Gronsveld gedanst heeft?

Onze bevrijders waren mensen, met namen.

Sommigen leven nu nog.

Heel veel van hen leven niet meer. Hun namen kunnen we lezen in Margraten, en op de grafkruisen van de Amerikaanse kerkhoven in onze omgeving.

Het zijn er veel. Het zijn er heel veel.

Het duurt elf dagen om al de namen van de 58.000 gesneuvelde Amerikaanse Vietnam-soldaten op de "Moving Wall" hardop voor te lezen.

Hoe lang zouden wij nodig hebben om al onze bevrijders op te noemen?

Onze bevrijders waren geen Amerikanen, Canadezen, of Engelsen; het waren mensen.

Vijftig jaar geleden, leefden ze allemaal nog.

De redactie

Kërmes

Nao de nudige vlaaje gēte te hebbe, trokke Zjeuf, Merie, de klejne Twan en 't joúngste, Lieske, mēt de femiēlie nao de muülekes boēven aon de Pötsjtèg. Vajjer en môjer oēt Treentele wāore mēt de sjees koēme. De Fien, nisje van Merie, mēt hēur twie joúngste, Bepke en Zjēfke, (de ziēve awste wāore bié môjer blēve), en hēure maan Zjielbèr oēt Ekkelder te voot. Zjielbèr haw de lōtsjhood op en e zyje sjérpke òm z'nne haas. Zjwert pak ién twie maote: jas te klejn, brook te groet. Z'n haor dôf vaan 't vèt. 'nnen Dikke nak wie e pas gesjlach sjpiētbak oe, nao 't koēkend wāoter, de krabber ès uūver gegaange. 'r Leep of 'r 'nnen nāogel ién 'nne sjoon haw doerkoēme. De Fien mēt 't gezich voūl vrattele, hié en dao eng mēt haore op. 'n Sjtòm wie e vérke. Hēur erm hoúngē wie haaf oēpegesjlāoge vluūgele langs hēur liéf aof. Aon hēur meneer van doen zaogs te dat Zjielbèr van hēur wāor, meh zié neet van Zjielbèr. Ién Ekkelder wāor ze wèrldberoemp. " 'n Echte kat" zaag Zjeuf es ze 't bié hōn uūver hēur hawwe. Oe op Merie toezjoer aantwoerde: "Oe katte zién, hèt 't oūch kāoters". Boēve aon de Pötsjtèg, bié de illetrikse zūil, sjtoúng Anneke mēt e krēumpke mēt babbelerre. Daonēve Zjeng Scheffers mēt 't muüleke en daonēve e balleténtsje. 't Muüleke wāor: 'n groete sjtang ién 't midde, dao òmheen 'n

iézere sjtang en sjtangkêtsle. Boëve e blaw dook es dâok. Dao aon roontelôm koëpere sjtange mêt geborduurde deuk en laampe. Op de vloer hounges en sjtoûnges beutsjes, sjokkelkes, pêrdsjes, vérke, oëlifaante en fitskes. Zjeng trok aon de groete koëpere bel en leet 't kontak-iézer ién 'nne bak mêt sjmèrig wäoter zakke. Mêt uelegermeziék van "Sarie Marijs" begôs 't muûleke te drieje. De volgende rönde zatte Merie en de Fien de keender op 't muûleke. Twan mêt Bepke ién e beutsje, Zjêfke op e vérke. 'r Heel zich aon de oere vas en laog mêt ze gezich op de nak zonder op te lore. Twan heel z'nne kop sjêif en loorde bang vuur zich oét. Bepke weengkde nao de femiëlie wie 'nne pesjtoer dè wörd iéngehaold.

Naodat ze ejnige kiere op 't muûleke hawwe gezête wäor 't: "Noé kaomp mer, daan goën v'r 'ns wyjer lore". De Fien gol bié Anna de keender 'nne noegablok; môjer leet zich neet kénne en gol ze 'n êrde piépke vuur belle van luter te blaoze. Bié 't ballekrêumpke sjteet Zjeuf zich nao vëur. "Ich gaon 'ns goeje". "Dry balle vuur viéf sént, ziëve vuur 'n dôbbelsje", zaag de kël van de kraom. "Gêf t'r mich 'ns ziëve", zaag Zjeuf. De kël zat zês blikskes ién 'nnen dryhook op èin terwyl 'r nao get klômmelery wës. "Es d'r ze alle zês aofgoejt, kên d'r uch hié get oétzeuke". Nao dry sjtoffe balle sjtoûnges nog twie blikskes. "Ich zal uch get hêlpe", zaag de maan en heef vuur êvevëul mêt de boëvekaant haand èint van de plaank aof. "Allê Zjeuf", zaag Vajjer, "dat môt dich toch lökke". 't Lögkde neet en deenkelik oûch neet mêt nog ziëve balle. "Perbeer 't nog 'nne kier", zaag de kël. " 't Môt toch èine kier lökke". "Ich perbeer niks mie", zaag Zjeuf, "mêt perbere hebbe zich van ze lêve vëul gekloet". Zjêlbèr daag dat 'r de maan nog raod môs gëve. "Dy balle môt d'r get zjoerder mäoke". De maan trok z'n oûgsbraoje op, leep 'nne meter nao leenks en kégkde: "Wie waagt er nog een kansje? Drie ballen voor vijf cent, zeven ballen voor een dubbeltje". Zjêfke en Twan sjtoûnges bié de poomp tiëngenuüver 't muûleke en lede 't sjtejne piépke voûl wäoter loupe. "Noé loor die brakke dao", zaag de Fien. "Kaom d'r hié. Dalik zeet d'r oét wie de vérke". Dat wäor zoe get ongeveer of 't èi vérke tiëngen 't aander zaag: "Gaank hié oét, de verpés mich de gaanse loch". Mêt dat Zjêfke weer bié de femiëlie wäor veel 'm 't sjtejne piépke oét z'n han. Ién

alle kertale. "Zjuzzes", reep Merie. Zjêfke joongkde en sjtaamde. 'r Môs en 'r zoûw e nouwt hebbe. "De kryns niks, zjwens kênst te hebbe", zaag de Fien. Hêr goejde zich oppe grond, zaag douw aal eundersteboëve en joongkde nog helder. "Owie, sjtoûterik". "Hêr kryt vaan mich e nouwt", zaag môjer. "Dat kênst te dat keend toch neet aondoan", zaag ze en gol 'm e piépke. "Noé kom mer hêivers", zaag Merie, " 't ês de oor dat ich Lieske môt vore". Bié hön zaot Fréns ién de rouksjtool. Vajjer zat zich ién d'n hoege sjtool. De dry vrollúij aon de taofel. De rês wäor nao boéte. Merie heel Lieske vuur te vore, wie de mieste vrollúij, op hêure leenksen érm. Terwyl ze 't kênneke voorde hapde Fréns, ién de rouksjtool, eker kier mêt. Hêr doeg z'nne moond oëpe, heef de kop éffe nao vëur en doeg z'nne moond weer verzichtig toûw. "Wie aad ês 'r noé?", vroeg de Fien. "Ei jaor en twie maond", zaag Merie. Van klejn keender en aw lúi zegke ze d'n déksten tiéd: zoevëul jaor en zoevëul maond. De Fien klaogde dat de priés van de kaver alweer gezak wäor. Nuûge guele haw Zjêlbèr dis wék krège. "Dao heb ich nog geng twie kersêtte vuur", zôchde ze. Môer trok hêure kop tössje hêur

sjoúwers. "M'n leef ziel, v'r móttén 't mer pakke wie 't kómp". De Fien zaag mêt e zoer gezich: "Dat zién sjoen wêurd vuur èine dè good gewisseld ês". Vajjer dabde 'ns ién z'n haor. " 't Zal waol weer bêter wêrde". Meh oe 't vaandan môs koème wis 'r oûch neet. Merie braag Lieske sjlaope. "Zek mer 'ns "Dah, dah". Bepke, Zjêfke en Twan wâore nêve de mêshoûp mêt hön sjetjne piépkes belle aon't blaoze. 't Begôs mêt 'n zilvere bel. Dy woerd groeter mêt roej, maof en goúwe kleure die doerèin lepe en weer versjmoelte. Drève daonao de loch ién oe ze oonder oh!.. geroop kepot sjpróunge. Zjeuf sjtoúng mêt Zjzielbèr bié de knyn van Fréns. Zjzielbèr heef mêt z'nne kop wie 'nnen hoond wat nao 'n vlieg sjanap. "Dè hêt mich hié nogal get biéèin zitte". "Och, sjej oét", zaag Zjeuf. "Dè fok mer. De zoúws al wêkes kërmes mótte hawe vuur die knyn op te kriége". "De vajjer en môjer hawe zich nog good. Koème ze nog al 'ns aof?", vroeg Zjzielbèr". "Jao, meh es ze begênne van: de hêls dich nog good, zuut 't doch neet good mêt dich oét. Nog al 'ns aofkoème? De wêts wie dat gèit. Sjoenawers móttén dao zién es ze hön nudig hebbe. Vuur de rés mótte ze wegblíeve". Merie reep aon de dèur: "Keender kaom d'r ién? Diér oûch manslúij, v'r goèn ète". Ién de gooj kâomer sjtoúng aal oppe taofel: broed, mik, drykwért gebraoje sjeenk, frikkedel, húidvlèis en mosterd. "Noé vernaodert uch mer 'ns". Vajjer sjúifde z'nne sjtool get korter bié. "Dat zuút good oét". Fréns preufde niks, haw 'n kaw zaag 'r. Op-ens vloeg de dèur oëpe en sjteet Nikkela zich ién. Dè wâor zich èint goèn dreênke. Merie sjtoúng mêt de koffiepote ién hêur han. "Deh, zjus op tiéd. Ik sjöd dich ién-ens 'nne bak ién". "Hebs te dich gegönd?", vroeg Zjeuf. "Jao, meh ich wâor nog neet te gooj dao of Zjjeun voert al mêt 'nne van Huúgen nao boéte. Dè haw zich ater boéte aon de pisebak gebötteld mêt Nol van Janna. Daonao haw 'r 't bènne aon de sjtek mêt Zjjeun. Dè pagkden 'm mêt eng haand bié ze kebensje en mêt de aander bie z'nne boëjem. "Haaw de dèur oëpe. Oét mêt 'm. Nao Veenhuizen mêt dè". Daonao kaom Nol de kaffee ién. 'n Naos wie 'nne papegaoj en geng kneje ién z'n brook. Ich hoert Zjeun tiëngen 'm zegke: dè leet zich ién 't Brook voúlloupe en kómp zich hié laote lègloúpe. Nao Veenhuizen mêt zoe 'nne!". Zjzielbèr hool e blêke touwbaksduuske oe haaf nâokse yngelkes op sjtoúnge, oét z'n tés en sjtoppe

zich 'n piép. "Wâor oûch 'nne sjuúlmaan dao?" Nikkela griémelde. "En of! Bêrke Kupers oét de Wiéker Grachsjetraot. Dè kènt niks van meziék. Eleng nuút en hâozjenuút. 't Wâor mer valeta en waals wats te hoers. 'r Zoúng oûch: Kent ge de Valeta niet? Daan weer 'nne waals: Daar bij die molen. Nao de nudige glâozer beer kaom 'r pas éch op toére. Dalik heb ich nog 'nne sjoene vuur uch. Dao goúng 'r weer: Daar bij die molen. Haldey!" Nikkela zjwêfde mêt z'n veerkéntige han, gebyts van de nuut, wie 'n sjokkel boëve de taofel. Haldey! Hêr moújlde nog gemèkelikker es 'n koo nêrgelt. "Ich heb bié Zjang, Geel en Wöllem gezète". "Och bié dèn opsjopper", zaag Zjeuf. "Ochêrm, dao wôrd vaan èine knoék aach daog sop gekoëk". Nikkela moújlde mer doer. "Zjeraar sjtoúng op 'nne sjtool, en zoúng mêt beersjtôm: Manslúij en vrollúij, de kërmes ês bekaans oét. Muerge sjlaop v'r ién 't húij. Al verrêk 't ién 't véld van 't kroéd. Zjeuf hoúng zich haf uúver de taofel en vrêf zich laachenterre tóssje z'n kneje ién z'n han. Haldey!

Om aach oor goûng de femiëlie hëivers. Zjïelbèr mèt 'n sjoonsdoes vlaoj oonder z'nnen érm. Merie dúijde Bepke nog 'n tuútsje van Pieters Teuwen ién z'n tés. "Hie, get babbelerre vuur muerge."

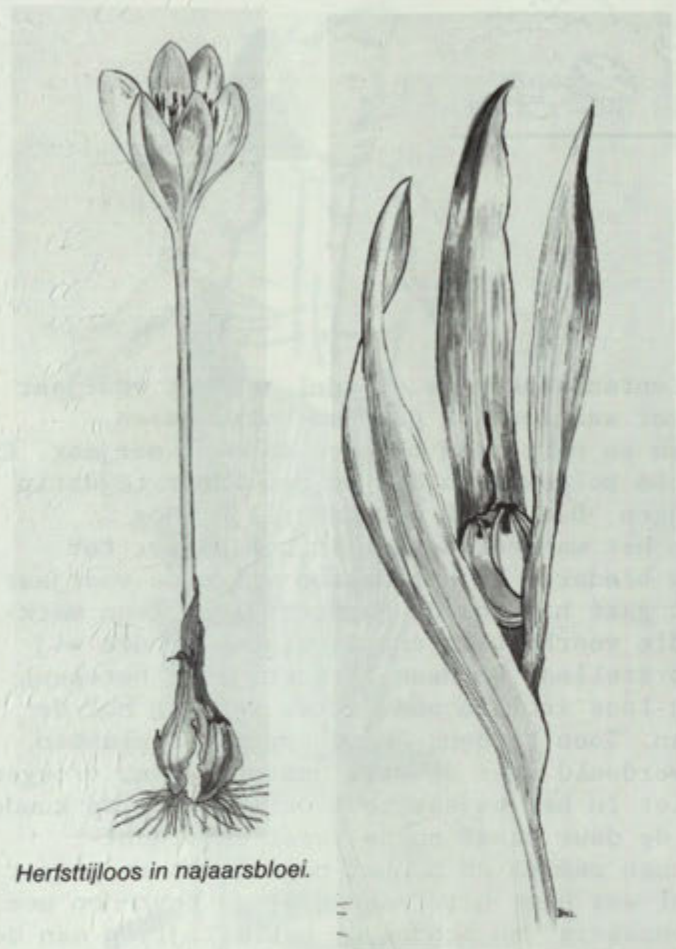
Gus

Herfsttijloos

Bij bloeiende planten denken we al snel aan het voorjaar of de zomer, zeker wanneer het gaat om bolgewassen. Hyacinten, tulpen en narcissen bloeien in het voorjaar. Er zijn echter enkele bolgewassen die op een later tijdstip hun bloemen krijgen. Dat is al uitzonderlijk. Nog merkwaardiger is het wanneer de bol in het najaar tot bloei komt en de bladeren in het daarop volgende voorjaar verschijnen. Het gaat hier om de herfsttijloos, een merkwaardige plant die voorkomt in ons Savelsbos en die wij aan u willen voorstellen. De naam herfsttijloos betekent dat de plant tij-loos is. Een oude mythe vertelt hoe de plant is ontstaan. Toen tijdens de schepping de planten moesten worden verdeeld over de vier jaargetijden, vroegen de planten om niet in het najaar te bloeien omdat de koude winter dan voor de deur staat en de vorst de vruchtbaarheid zou kunnen remmen en zo het nageslacht in gevaar brengt. De herfst was hier uiteraard niet zo tevreden mee. De lente had "kompassie" en schonk de herfsttijloos aan de herfst. Om de winter te overbruggen zou alleen de bloem in de herfst bloeien en de overige delen van de plant zouden na de koude winter verschijnen. Om ervoor te zorgen dat de opvallend gekleurde plant niet zou worden opgevreten schonk de schepper haar een dodelijk gif. Verschillende andere volksbenamingen duiden op het merkwaardige gedrag van deze plant: filius antre patrem (zoon voor de vader), herfstbloem, kale madam, naakte dame, naaktbloeier, martelaar van Gorkum.

De plant krijgt in de herfst aan de ondergrondse bol een prachtige violette, soms bijna witte bloem met zes blaadjes. Ze lijkt veel op een crocusje, maar is hiervan

Herfsttijloos in najaarsbloei.

In de lente komt de herfsttijloos opnieuw tevoorschijn, met stevige, bebladerde en vruchtdragende stengel.

absoluut geen familie. De bladeren volgen in het voorjaar en het vruchtbeginsel waarin de zadjes rijpen, verschijnt in de zomer. Er wordt dan, zoals bij de meeste bolgewassen, een nieuwe knol gevormd.

De "tijlozen" komen over de hele wereld voor in allerlei variëteiten. De herfsttijloos komt vooral voor op vochtige weidegebieden in bergachtige streken. In Gronsveld is zij te vinden "Onder de Beuk," op "de Zoëren Drees" en in de weilanden langs de bosrand.

Zoals de mythe al verhaalde, de herfsttijloos is zeer giftig. Alle delen van de plant bevatten het gevaarlijke gif colchicine. Boeren zochten vroeger in de herfst dan ook de weilanden af om de plant op te sporen en haar met knol en al te verwijderen. Het was immers al vaker voorgekomen dat vee doodging van het eten van deze plant. Zoals vele giftige planten wordt ook de herfsttijloos in de geneeskunde gebruikt. Al in de middeleeuwen had men ontdekt dat de toediening van een beperkte dosis als pijnstillend werkte, vooral bij jicht en andere gewrichtsaandoeningen. In de homeopathie wordt de plant gebruikt als een middel tegen oogkwalen en huidziekten. Een feit is dat experimenten met het gif vaak de dood tot gevolg hadden. De plant heeft nóg een merkwaardige eigenschap. Het gif colchicine heeft een stollend effect op de eiwitten van levende cellen. Dit leidt tot abnormale celdelingen in het lichaam van mens en dier, hetgeen de dood kan betekenen. Planten echter kunnen wel tegen het gif, sterker nog, de celdelingen zorgen ervoor dat de plant (mits juist gedoseerd) een enorme groei-impuls krijgt. Toediening van een aftreksel van het gif colchicine aan planten kan ervoor zorgen dat er geheel nieuwe variëteiten ontstaan. In de plantenteelt wordt colchicine dan ook veel gebruikt. We hebben hier dus te doen met wel een zeer merkwaardig plantje. Het zou in het najaar zeker niet misstaan in uw tuin. Toch moeten wij u aanraden de herfsttijloos te laten staan waar ze hoort. Zeker wanneer u kinderen heeft, kunt u deze giftige plant beter uit uw tuin houden. Op die plaats kunt u beter aardbeien planten, die zijn veiliger, minder zeldzaam, en nog lekker ook.

Frans van de Weerd

Roefeldag

Op zaterdag 25 juni jl. organiseerde Kindervakantiewerk Eijsden in samenwerking met de stichting Jantje Beton de jaarlijkse roefeldag. Op deze dag kunnen kinderen bedrijven, instellingen en verenigingen in de gemeente Eijsden bezoeken. De sectie Natuur van de stichting Grueles heeft dit jaar voor het eerst haar medewerking verleend. Ruim 30 kinderen en enkele begeleiders werden ontvangen in "'t Kloester" in Rijkholt. Als onderwerp was gekozen voor uilen. Na een dia-vertoning en uitleg over de leefgewoonten van deze vogels kregen de kinderen en de begeleiders enkele uileballen (braakballen) voorgelegd. Deze konden worden uitgeplozen. De gevonden botjes, schedeltjes en kaken van muisjes, vogeltjes en insekten werden opgeplakt in plastic schaaltes. Zo kreeg elk kind een souvenir van het bezoek aan de Grueles. De kinderen (en misschien de begeleiders nog meer) waren erg enthousiast. Tot slot werden de kinderen uitgenodigd om eens deel te nemen aan een van de activiteiten van de jeugdnatuurgroep van Grueles.

Frans van de Weerd

Historie

Bevrijding van Gronsveld

Met behulp van notities van Zjèun Bouchoms, toenmalig secretaris van de schutterij, willen we proberen weer te geven hoe de eerste bevrijdingsdagen door onze dorpsgenoten werden ervaren.

Gronsveld, woensdag 13 september 1944.

De eerste Amerikaanse verkenningstroepen van het 117e Regiment Infanterie naderden vanuit Eckelrade over de Kampweg de eerste huizen van Gronsveld. Daar sneuvelde ook meteen de eerste Amerikaanse soldaat, waarschijnlijk door eigen vuur. Na een kort doch hevig gevecht op de Kampweg, "aon 't Beelsje", arriveerden de eerste jeeps en Sherman tanks rond 15.00 uur aan de Rijksweg.

"Daar waren ze dan, onze bevrijders naar wie wij zoo lang hadden uitgezien! Onze gevoelens worden ons te machtig. Weg onze vertrapping, onze angsten, het donkere vooruitzicht onder zoo een regime te moeten leven. De horizon klaarde op, de zon brak door de donkere wolken" (cit. Bouchoms).

Eindelijk echte sigaretten als Camel en Lucky Strike, die de soldaten in overvloed bij zich hadden. En dan dat enorm verschil tussen de wegtrekkende Duitsers met boerenwagens en paarden, en "onze boys" met grote sterke tanks, grote wagens en jeeps.

"Inmiddels was het leger ook vanuit zuidelijke richting het dorp binnengevallen. Nu wij die stalen voertuigen, monsters van tanks, vanuit het zuiden in eindeloze rijen zagen voorbijtrekken, nu wisten wij ons veilig" (cit. Bouchoms)

Het doortrekken van het leger, gewoonlijk in dubbele rijen, maar vaak zelfs drie rijen naast elkaar hield dagen lang aan. Het veroorzaakte zoveel lawaai dat mensen die aan de Dorpsstraat woonden 's nachts niet konden slapen en daarom, zoals de laatste nachten van de oorlog, naar de mergelgroeven verhuisden.

Wie waren nu onze bevrijders? Ze maakten deel uit van het 113e verkenningsbataljon van de 113 Cavaleriegroep, welke eenheid geruime tijd in Gronsveld zou verblijven. Ze stond onder leiding van kolonel Biddle en was een pantserverkenningseenheid met de bijnaam "Red Horse". Het was een zelfstandig opererende eenheid van ongeveer 1700 man. Haar taken waren het doen van plotselinge opmarsen, het geven van flankbeveiliging en het onderhouden van de verbindingen met aangrenzende, oprukkende troepenverbanden. Het was deze eenheid die steun gaf aan de bekende 30e Infanterie Divisie "Old Hickory Division" (16.000 man sterk), de bevrijders van onder meer Tongeren, Eben Emael en Maastricht.

Uit het zogenaamde "After-Action Report" is uiteindelijk gebleken, dat niet Mesch en ook niet Noorbeek het eerst door de Amerikanen werd bereikt, maar dat het een verkenningspatrouille van de 113e Cavalerie groep is geweest, die reeds op 8 september in onder meer Vroenhoven en Caberg was geweest.

De bevolking kwam niet uitgepraat over de vele moderne machines, zoals bulldozers en machines voor het plaatsen van telefoonpalen. Ook het overdadig gebruik van olie en benzine viel hierbij op. "Wij begonnen langzaam in te zien, dat als zij de oorlog wonnen, een nieuwe wereld, die gemotoriseerd en snel was, ons te wachten stond" (cit. Bouchoms).

Duizenden manschappen, die niet verder hoefden, groeven zich in langs de wegen en in de boomgaarden in, de zgn. "trenches". Dit waren gaten van manslengte en ongeveer 40 cm diep, en ze sliepen daarin in slaapzakken. Om zich te verwarmen stookten zij vuurtjes in ijzeren vaten, waarin gaten geslagen waren en als brandstof gebruikten ze olie. Voor de negers waren er twee aparte kampen. Een in de boomgaarden links van de Vroendalsweg, voor de Grub. Het

andere kamp lag in de boomgaarden westelijk langs de Rijksweg, tussen de Grub en de molen. De negers waren vooral vrachtwagenchauffeurs en zorgden voor de aanvoer van levensmiddelen, zoals wittebrood, vlees, ondergoed, schoenen, zeep, chocolade, tabak en sigaretten, waarover de Amerikanen in overvloed beschikten. In ruil voor verse eieren wisten verschillende dorpsgenoten deze levensmiddelen te bemachtigen of uit de veldkeukens eten te krijgen. Naast hun verkenningsvliegtuigen (Pipers: in de volksmond d'n "Dreuvige" genoemd), die de eigenschap hadden om op geringe hoogte langzaam rond te kunnen cirkelen, bezaten de Amerikanen ook al radar, waardoor zij ook bij nacht vijandelijke vliegtuigen konden opsporen. Ongeveer 400 m van de windmolen aan de noordgrens van de Bronckweg was zo'n radartoestel opgesteld. Ook hadden zij een ondergronds kamp gegraven, ongeveer 300 m oostelijk van de molen.

Toen de Amerikanen in Gronsveld en Rijckholt een tijdje gelegerd waren, begon het dagenlang te regenen. Veel wegen werden door de rupsvoertuigen kapotgereden. Hierdoor waren de straten met tientallen centimeters modder bedekt, zodat het op sommige plaatsen ondoenlijk was te lopen.

Het was in het voorjaar van 1945, dat de manschappen bij de mensen werden ingekwartierd. Bij de familie Bouchoms kwamen zes weken lang zeven mannen in huis. Het waren tankchauffeurs en -reparateurs. Aan het station was een reparatieplaats voor tanks ingericht. De tanks werden op zware opleggers naar het station gebracht, om vervolgens - na herstel - weer naar de frontlinie tussen Sittard en Heerlen te worden gebracht.

Een van de laatste bedreigingen vormden de zogenaamde "vliegende bommen" de V-1's. Deze onbemande vliegtuigjes maakten een klepperend geluid. Hield dit geluid op, dan was dat het teken dat zij naar beneden kwamen om te ontploffen. De mensen werd aangeraden dan plat op de grond te gaan liggen totdat de ontploffingen voorbij waren. Zover bekend, zijn in Gronsveld drie V-1's neergekomen. Een nabij het "Hel-loek". Een ander aan de Grub, 100 m van de Vroendalsweg. De derde V-1 kwam ongeveer 300 m ten zuiden van het station neer

Enkele maanden na het Ardennen-offensief trokken de geallieerden uit Gronsveld weg en hernam het gewone leven weer zijn loop. Een van de meest avontuurlijke periodes voor de Gronsveldse en Rijckholtse bevolking nam een einde en ze gingen op weg naar een nieuwe (betere?) wereld. Een ding is zeker: vele oude gewoonten en gebruiken gingen met het afgesloten tijdperk verloren, ten voordele van die nieuwe wereld.

Jo Candel

Herinneringen van een bevrijder

Deze maand brengen de Amerikaan Paul Hylton en zijn vrouw Helen een bezoek aan Gronsveld. Ze zijn te gast bij de familie Daemen-Mingels. Paul Hylton is nu hoogleraar aan de universiteit van Winston Salem, North Carolina, en was in de jaren '44/'45 Amerikaans soldaat en bevrijder. In januari 1945 verbleef hij met zijn regiment enkele weken in Gronsveld.

Het is anno 1994 niet de eerste keer dat hij terugkeert naar ons dorp. Dat was reeds eerder het geval in 1989. Toen vertelde hij ons zijn herinneringen aan die bevrijdingstijd '44/'45.

Op 4 juli 1944, de Amerikaanse onafhankelijkheidsdag, landt Paul Hyltons regiment in Normandië. De grote, provisorisch aangelegde, kerkhoven achter de kust, waar landgenoten rusten die bij de eerste landingen in juni gesneuveld zijn, laten een diepe indruk achter bij Paul. In St.-Loo krijgt hij de vuurdoop. Tijdens hevige gevechten, verliezen veel van zijn kameraden het leven. Van daaruit trekken de Amerikaanse troepen via Parijs, welke stad in augustus bevrijd wordt, in noordoostelijke richting. In december 1944 is Paul Hylton gelegerd bij Arlon, in de Belgische provincie Luxemburg. Daar wordt hij geconfronteerd met het Ardennen-offensief, door Paul steevast "the battle of the bulge" genoemd (bulge betekent uitstulping, ronding of buil). Zijn eenheid trekt vechtend richting Bastogne. De strijd is ongemeen fel. Paul krijgt te maken met Duitsers, verkleed in Amerikaanse

Paul Hylton voor zijn ouderlijk huis in Indianapolis, Indiana, 1943.

legeruniformen, een situatie die volstrekt in strijd is met wat in oorlogsomstandigheden toelaatbaar mag worden geacht. De verliezen aan mensenlevens zijn reusachtig. Zijn regiment werd na afloop van het Ardennen-offensief met grote spoed naar de Saar gestuurd. De Amerikaanse legerleiding verwachtte daar een soortgelijke aanval als in de Ardennen. Toen een offensief van die omvang uitbleef, werden Paul en de zijnen per trein richting Luik[®] vervoerd. Enkele dagen later, in de 2e helft van januari 1945, arriveert hij in Gronsveld. In Gronsveld en Rijckholt wordt het straatbeeld in die dagen beheerst door Amerikaanse soldaten en legervoertuigen. Sedert de bevrijding op 13 september 1944

zijn in de maanden daarna tot het voorjaar van 1945 Amerikaanse militairen in onze dorpen gelegerd. Velen van hen worden bij gezinnen ondergebracht. Meestal blijven ze enkele weken. Na hun vertrek komt weer een nieuwe lichterding.

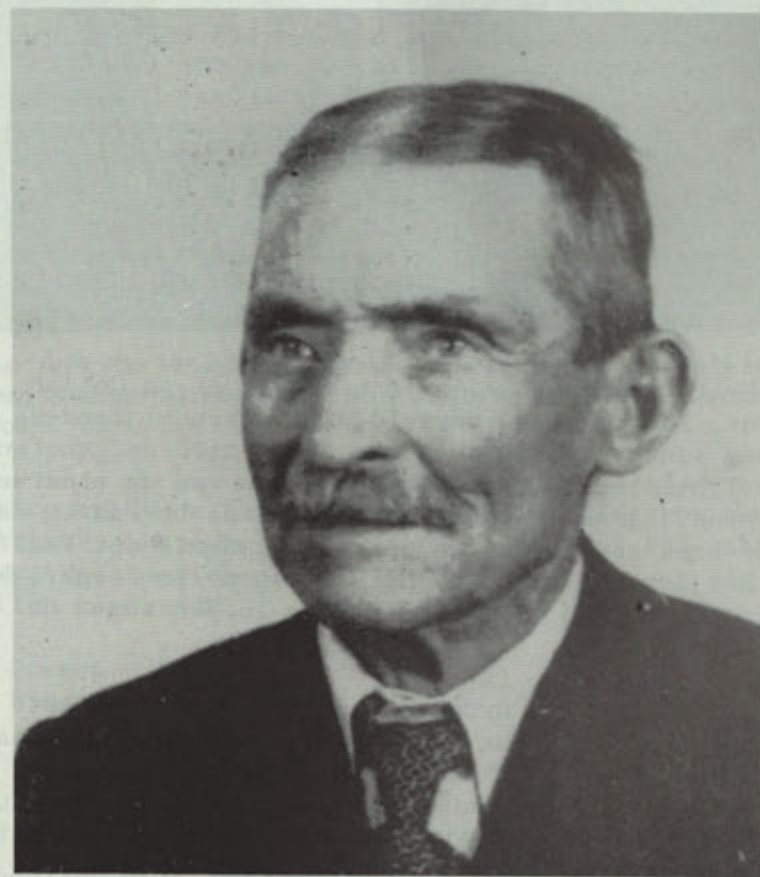
Aldus worden eind januari 1945 soldaten van Pauls eenheid, het 134e Infanterie Regiment, onderdeel van de 35e Infanterie Divisie, in Gronsveldse woningen ingekwartierd. Paul Hylton is, samen met nog zes andere Amerikanen, te gast bij de familie Mingels aan de (huidige) Rijksweg 18. Anno 1989 herinnert hij zich de familie nog zeer goed: een weduwe (Anna Mingels-Mingels) met vijf kinderen en "grandfather" (Bèr Mingels, de vader van Anna). Als wij in 1989 met Paul terugkeren naar het huis Rijksweg 18, wijst hij zonder aarzeling de kamer aan waar hij in januari 1945 heeft geloged. Ook weet Paul nog exact de plaats waar grootvader (toen bijna 87 jaar) altijd in zijn stoel zat met sigaar of pijp. Grootvader had kennelijk indruk

Januari 1945. Paul Hylton (voorste rij, 3e van links) en zijn krijgsmakkers in de trein, richting Luik, enkele dagen voordat hij in Gronsveld arriveert.

gemaakt op de Amerikanen. Bèr was dan ook bijzonder ingenomen met de Amerikaanse bevrijders en liet hun dat ook blijken. Daar kwam bij dat veel Amerikaanse soldaten een rozenkrans droegen, hetgeen hem zeer beviel.

Paul Hylton bleef in 1945 ongeveer twee weken in Gronsveld. "Een tijd om ons regiment te herorganiseren en opnieuw te bevoorraden". Een tijd ook om bij te komen van de zware inspanningen in de Ardennen. Regelmatig gaan de soldaten oefenen aan de Beuk. Gegeten wordt er in de veldkeuken die op het kerkplein staat. De rest van de dag wordt doorgebracht bij het gastgezin.

"Grandfather" Bèr Mingels (1858-1945).

Het runnen van een huishouden met vijf kinderen en een opa, waar ook nog vrijwel voortdurend Amerikaanse soldaten ingekwartierd waren, was voor weduwe Anna Mingels uiteraard geen gemakkelijke opgave. Maar vreugde en dankbaarheid over de bevrijding vergoedden veel. Bovendien droegen de soldaten bij aan de goede sfeer in huis. Ze brachten chocolade en cacao mee en de avonduren werden opgeluisterd met zang en muziek. Zo brachten zij country en western ten gehore, een tot dat moment in ons dorp onbekend muzikaal fenomeen. Dit ontlokte grootvader de opmerking: 'T ziën gooj jonge, meh de meziék dè ze maoke liék nuurges op!'.
Als de Amerikanen na enkele weken moesten vertrekken, viel dat telkens weer zwaar. Hoe kort ze ook waren gebleven, vaak was er een band gegroeid. Er was dan ook reden genoeg om het contact niet verloren te laten gaan. Vanuit huize Mingels werd na de oorlog met meerdere bevrijders gecorrespondeerd. De briefwisseling met Paul Hylton eindigde begin jaren vijftig, maar werd begin jaren tachtig op initiatief van Paul hervat. Het contact leidde uiteindelijk tot het bezoek van de Hyltons aan Gronsveld in 1989, echter niet nadat Piet en Micky Mingels en Corry en Sef Daemen een bezoek hadden gebracht aan North Carolina.

Paul Hylton is in '44/'45 in veel steden en dorpen geweest. Toch heeft Gronsveld altijd een bijzondere indruk bij hem achtergelaten. Hij herinnert zich de genoten gastvrijheid en de grote dankbaarheid van de plaatselijke bevolking jegens de Amerikanen. Het was bovendien de eerste keer sedert de landing in Normandië dat Paul en zijn krijgsmakkers in een huis sliepen. In Frankrijk en België hadden zij de nacht telkens in een tent doorgebracht.

Bij zijn bezoek aan Gronsveld in 1989 mocht, naast uiteraard een rondgang door Gronsveld, een tocht naar het Amerikaans oorlogskerkhof te Margraten niet in het programma ontbreken. Paul blijkt zeer onder de indruk. In gedachten verzonken wandelt hij tussen de rijen witte kruisen. Voor ons reden om hem even met zijn herinnering alleen te laten.

Oktober 1989. Piet Mingels, Paul Hylton, Corrie Daemen-Mingels voor het huis Rijksweg 18. Achter het raam rechts bevindt zich de kamer waar Paul in januari 1945 logeerde.

Tot slot wordt de kapel onder het herdenkingsmonument bezocht. Bij het verlaten van de kapel gaat Paul strak in de houding staan en salueert, een laatste groet aan zijn gevallen kameraden.

Piet Daemen
Piet Mingels

De gevechten rond de Molen van Gronsveld

"Morgen sind sie frei"

Het bericht van de geallieerde invasie in Normandië op 6 juni 1944 ging als een lopend vuurtje door het dorp: Radio Oranje werd ook in Rijckholt en Gronsveld beluisterd!

Maar het zou nog tot juli/augustus duren alvorens men met eigen ogen de eerste gevolgen van die invasie kon zien: Duitse militairen trekken zich in kleine groepjes terug. Begin september is er dan sprake van een meer georganiseerde aftocht van Duitse troepen, van met name de 176e divisie. Die kolonnes worden fors onder vuur genomen door Amerikaanse artillerie en geallieerde vliegtuigen. "Die verfluchte Flieger" klaagt een Duitser als hij -wie weet voor de hoeveelste keer- zich genoodzaakt ziet om in een greppel te duiken.

12 september 1944: een Duitser wordt geraakt door een granaatscherf en zijn been moet afgezet worden. Tegen de vader van Huub Dirix, die op de Molenweg woonde, zegt hij: "Morgen sind Sie frei, die Tommies sind Morgen hier".

13 september 1944 werden Gronsveld en Rijckholt inderdaad bevrijd, niet door de Tommies (de Engelsen) maar wél door Amerikanen.

In Grueles van september 1993 beschreef Jan Weertz precies aan welke Amerikaanse eenheden wij onze bevrijding te danken hebben: verkenningseenheden van de 113e Cavalerie Groep "Red Horse" en eenheden van het 117e Infanterie Regiment (behorende tot de 30e Infanterie Divisie "Old Hickory").

Deze bijdrage beperkt zich tot de bevrijding van een klein stukje Gronsveld: de windmolen.

Het verhaal is voornamelijk gebaseerd op een interview dat Gemma Brouwers en Gilles Jaspars in 1992 hadden met Zjeng Thoma, Marie Dupont-Thoma en met Huub Dirix.

De bezetting

Na de inval van Duitse troepen op 10 mei 1940 was er gedurende een maand een komen en gaan van infanterie en cavalerie in Gronsveld. Met de uitschakeling van fort

Eben-Emael trokken de Duitsers verder en was de bezetting definitief begonnen.

Het dagelijks leven ging "gewoon" door.

In de loop van de bezettingsjaren ontstonden er hier en daar tekorten, maar de situatie in een dorpsgemeenschap was uiteraard niet te vergelijken met de problemen, zoals die zich voordeden in de steden.

Dat er wel degelijk sprake was van bezetting blijkt uit de verhalen: mensen waren bang. Niet alleen bang voor de bezetters, maar ook bang voor wat uit de lucht kon vallen. Aan het begin van de oorlog was men getuige van een botsing tussen een zeppelin en een vliegtuig.

In 1942 werd een Engelse Hallifax geraakt en stortte neer in een weiland waar nu De Heeg is.

Na een bombardement van Aken in 1943 kwam een brandbom terecht op de paardestal bij de molen.

Angstaanjagend was ook de vliegende bom, de V1, die de Duitsers vanaf 1944 op Engeland lanceerden.

Jozef (Joep) Thoma was molenaar en woonde met zijn gezin in de naast de molen gelegen woning.

In de mooie zomer van 1944 was die molen, drie verdiepingen hoog, gevuld met granen. Uit de hele streek waren vruchten aangevoerd. Ook de firma Hameleers uit de Hoenderstraat in Maastricht had karrevrachten vruchten laten brengen: zouden, bij de te verwachten bevrijding van Maastricht, de Maasbruggen opgeblazen worden, dan had men tenminste aan de rechteroever van de Maas een voorraad meel beschikbaar, zo was de redenering.

De te verwachten bevrijding kwam. Maar van de voorraad granen bleef niets over!

Onder vuur

Vrijdag 8 september: in een laatste poging om de weg van Maastricht naar Aken vrij te houden betrokken Duitse artillerie-eenheden diverse stellingen in de regio. Zo ook ter hoogte van de molen, zij het: aan de westzijde van de spoorlijn.

Juist vanwege deze stellingen van de Duitsers, en dus niet vanwege de lokatie van de molen zoals sommigen denken, zou

deze regio in de navolgende dagen onder vuur komen te liggen.

De beschietingen door de Duitsers werden door de Amerikaanse artillerie niet onbeantwoord gelaten: verkenningsvliegtuigen (door de bevolking "Dreuvige" genoemd vanwege het monotone motorgeluid) lokaliseerden de Duitse stellingen, die dan later met granaten bestookt werden.

Het oorlogsgeweld nam fors toe en op zondag 10 september was het nergens meer veilig. Samen met zijn gezin en met het gezin van buurman Dirix vond molenaar Thoma de beschutting van de kelder onder de schuur bij de molen. Een paar bange dagen en nachten verbleven zij met hun twaalf in die kelder. Slechts wanneer de beschietingen stopten gingen Thoma en Dirix naar buiten om de koeien te melken of om in de keuken wat soep te maken.

Om toch een oogje in het zeil te kunnen houden, want de terugtrekkende Duitse soldaten namen alles mee wat zij meenden te kunnen gebruiken, overnachtten pa Thoma en pa Dirix aanvankelijk in de molenaarswoning. Toen dat geen zin meer had (alles was toch al gestolen) en veiligheid natuurlijk belangrijker was, lieten de vaders zich overreden het huis te verlaten. Juist op tijd, want in de daaropvolgende nacht was het raak: een granaat ging dwars door de voordeur naar binnen en richtte de nodige schade aan. De Duitse artillerie vertrok op dinsdagavond 12 september.

Eindelijk was het stil ... Een stilte voor de storm, want in de verte hoorde men het geratel van machinegeweren.

De molen brandt!

Terugtrekkende Duitse infanteristen zochten woensdagochtend 13 september dekking in weilanden bij de molen; in mangaten die dorpingen in de afgelopen periode hadden moeten graven. Op het terrein van de molen werd een mitrailleur opgesteld.

Tussen drie uur en half vier hoorden de kelderbewoners plotseling een hevig vuurgevecht boven hun hoofden. Blijkbaar waren de Duitsers ontdekt. Het Amerikaanse 2e bataljon, behorende tot het 117e Infanterie Regiment,

kreeg vroeg die middag orders om vanuit Eckelrade op te rukken naar Heer. De E-compagnie van dat bataljon stootte daarbij op de bezetters rond de molen.

Tegen de schuur stond stro gestapeld dat al gauw in brand raakte. Ook de koeiestal stond in brand, men hoorde de beesten schreeuwen. Langer in de schuurkelder blijven was niet mogelijk en de families Thoma en Dirix waren genoodzaakt hun schuilplaats te verlaten. De molen zelf was de meest voor de

hand liggende uitwijkmogelijkheid. Hopelijk hadden zich daar geen Duitsers verschanst!

Op de stenen trap naar de eerste verdieping van de molen kwam men even op verhaal, maar een veilig toevluchtsoord bleek dat niet te zijn, want ook de molen stond in brand!

Intussen was buiten de strijd verhevigd! Er moest een uitweg gevonden worden: aan de westzijde werd een raam opengebrouwen en één voor één vluchtte men in de moestuin.

Amerikaanse soldaten, die de benarde situatie goed in de gaten hadden, maanden de vluchtelingen tot voorzichtigheid. Kruipend tussen de bonestaken, over een heg en vervolgens door een bietenveld, bereikten de twaalf de woning van buurman Houtermans. Vanuit diens keukenraam kon men nog net zien dat de wieken van de in brand staande molen naar beneden vielen, precies in de moestuin waar zojuist de kogels nog over hun hoofden vlogen!

De Amerikanen hadden geen tijd te verliezen, spaarden geen munitie, dreven de Duitsers uit hun stellingen en maakten tientallen krijgsgevangenen. De Duitse schutter die de mitrailleur bediende, werd getroffen door een kogel en overleed ter plekke. Dat er meer slachtoffers waren, bleek een dag later: een Amerikaanse soldaat werd dood gevonden, enkele honderden meters van de molen. In huis en kelders moesten bloedplassen verwijderd worden, de gewonden waren al afgevoerd. In de koeienstal trof men negen hoopjes as aan... En de molen?

De molen was uitgebrand en de molenkap was ingestort. Tot op de dag van vandaag kan niemand met zekerheid zeggen hoe de molenbrand ontstond: door lichtspoomunitie, door een (hand)granaat? Een klein vonkje zou al genoeg geweest kunnen zijn, want de molen stond vol met brandbaar materiaal.

Luchtfoto van de molen, na de brand.

De brandweer van Gronsveld is nog diezelfde dag uitgerukt, maar "een molenbrand blussen is onbegonnen werk, want de brand trekt naar boven als in een toren", aldus Zjeng Thoma.

Gronsveld was bevrijd, maar wie waren onze bevrijders? Wat waren dat voor mensen? Zjeng Thoma en Huub Dirix, destijds tieners, kunnen er meer over vertellen. Want zij zochten, vonden en bezochten onze bevrijders in Amerika. Huub Dirix (door de Amerikanen "Joebert" genoemd) kan honderduit vertellen over zijn zoektocht naar Albert Williams, chauffeur bij de 113e Cavalry Group, over zijn bezoeken in de States in 1980 en 1982 en hoe hij ere-lid werd van "Red Horse".

Zjeng Thoma ("Jimmy of the windmill") bezocht een jaar geleden Floyd Roberts, veteraan van de 30e Infanterie Divisie "Old Hickory".

Jean Delière

Opperhoofd Lichtvoet van de Cherokee indianen in North Carolina wast Floyd (rechts) en Jimmy of the windmill (Zjeng Thoma) de oren (september 1993).

Kên d'r hön nog

Juliëtte van Triéneke

Juliëtte Marie Josephine Spronck (vaan Triéneke) werd geboren in Luik op 16 augustus 1912. Haar ouders, Joseph Spronck (Zjoke Donnej) afkomstig uit Rijckholt en Catharina Bouchoms (Triéneke) geboren in Gronsveld, hadden elkaar in Luik leren kennen waar ze beiden werkten. Na hun huwelijk in Luik openden ze een brood- en levensmiddelenwinkel in deze stad. Toen in 1914 de oorlog uitbrak leek het hen verstandiger met hun twee dochters Juliëtte en Jeanne naar Nederland terug te komen omdat Nederland niet in de oorlog betrokken was. In de nacht 15 augustus 1914, terwijl Visé in brand stond, arriveerden ze in Gronsveld en vonden tijdelijk onderdak bij de familie Bouchoms in het ouderlijk huis van Triéneke. Omdat ze

Jeanne, Juliëtte.

Juliëtte. Doopbelofte.

alles hadden moeten achterlaten, waren ze vastbesloten om later naar Luik terug te gaan. De oorlog duurde echter langer dan verwacht en toen in 1917 het huis aan de Rijksweg (nu nr. 75) van de familie Mingels vrijkwam, besloten Zjoke en Triëneke zich daar te vestigen. In 1921 werd hier een winkel in levensmiddelen en drogisterij-artikelen begonnen. Hier groeide Juliëtte op en doorliep de lagere school waar ze opviel door onbekommerdheid en tomeloze vrolijkheid die haar regelmatig in conflict bracht met de leerkrachten. Hoewel ze daar geen moeite voor deed en vaak straf kreeg of uit de klas werd gestuurd, behaalde ze toch heel goede punten. Noch van het een noch van het ander raakte Juliëtte onder de indruk. Voor een meisje van toen was ze erg sportief. Ze kon heel goed schaatsen en was altijd op de "Wyjert" te vinden als daar geschaatst werd. Al heel jong kreeg ze haar eerste

fiets waar ze de wildste capriolen mee uithaalde. Later reed ze in haar eentje op een tandem of stond ze op het "pénneke" bij Sjarel Jaspars achter op de fiets. Na de lagere school wilde ze niet verder studeren ondanks het advies van het hoofd van de school meester Claessens om dat wel te doen. Ze ging naar Eckelrade bij de Franse zusters naar de huishoudschool waar ze onder andere vloeiend Frans leerde. Na Eckelrade ging Juliëtte naar de huishoudschool in Maastricht en haalde in Den Haag haar diploma costumière. Later haalde ze ook het middenstands-, kruideniers-, en drogisterijdiploma, zodat ze de winkel kon overnemen. Haar onbekommerdheid bleef haar echter parten spelen. In die tijd gingen meisjes nog regelmatig voor enkele dagen naar een klooster op retraite. Dat was bedoeld als een periode van bezinning die met veel bidden, meditatie en boetepreken de jonge meisjes op het rechte pad moest houden. Juliëtte vertrok op een morgen heel vroeg met enkele vriendinnen en een groot koffer om zich bij de zusters in Breust aan zo'n retraite te onderwerpen. Nog diezelfde namiddag echter stond ze alweer thuis met haar koffer. Door haar luidruchtige vrolijkheid maakte ze de andere meisjes aan het lachen waardoor het de nonnen niet lukte de gepaste zwaarmoedigheid in de groep te krijgen en ze stuurden na diverse waarschuwingen Juliëtte naar huis. Na de huishoudschool begon Juliëtte aan huis in opdracht naaiwerk te verrichten. Ze maakte zelfs herenkostuums. Ook maakte ze kleren voor de maagdgroep in de processie en voor de misdienaars. Ze ging ook naar de dansschool en naar de balavonden. In deze periode raakte ze bevriend met Dries Waber met wie ze daarna jaren verkering had. Er waren al trouwplannen en de meubels waren al gekocht. Toen kwam de oorlog en Dries werd gemobiliseerd, waardoor hun huwelijk moest worden uitgesteld. Dat was ook de periode dat Juliëtte moeilijkheden ondervond met lopen. Juliëtte ging met haar moeder naar de dokter die aanvankelijk niets ernstigs vermoedde. De klachten werden echter steeds erger en Juliëtte ging van de ene dokter naar de andere maar niemand wist wat haar mankeerde. Tenslotte kwam zij in Nijmegen bij dokter Prick terecht die dacht dat hij haar kon genezen. Echter na zijn behandeling kon ze alleen nog lopen met behulp van een stok. Toen kwamen de homeopaten;

De familie "Donnej". V.l.n.r.: Juliëtte, Zjoke, Jeanne, Triéneke.

de een zei dat ze gymnastiek moest doen, de ander raadde dat juist af. Kortom niemand wist hoe hij de onbekende ziekte moest bestrijden. Juliëtte maakte de verkering uit, want ze voelde dat het niet meer goed zou komen. Dries kwam wel nog elke week de vleesbestelling brengen en zo zagen ze elkaar nog regelmatig. Ondanks alles bleef Juliëtte optimistisch. Ze kreeg veel bezoek, las erg veel en luisterde graag naar de radio. Ze kreeg ook televisie als een van de eersten in Gronsveld. Dat bracht haar een hele schare van jeugdige bezoekers die geboeid waren door het wonder dat de televisie toen nog was. En toen kwam de "Messerschmidt". Haar zus Jeanne had het voertuigje bij van Ommeren in Amby zien staan en gevraagd

Juliëtte, Jeanne.

om een proefritje te maken. Juliëtte was uitgelaten toen ze in het vreemde driewielige voertuigje was geholpen en haar eerste ritje had gemaakt. De koop was snel gesloten hoewel deze gemotoriseerde zeepkist toch nog drieduizend gulden moest kosten; in 1954 geen gering bedrag. Aangezien dit de tweede "Messerschmidt" in Nederland was, was het niet duidelijk of er wel of geen rijbewijs voor nodig was. Dokter Pinckers, haar huisarts, vond het onverantwoord om Juliëtte met dat ding de weg op te laten. Juliëtte pikte dat niet en nam een andere huisarts, die het wel goed

Lourdes, augustus 1949. Verpleegster, Juliëtte, Jeanne.

De Messerschmidt. Augustus 1954. Ongewone volgorde: Jeanne achter het stuur, Juliëtte achterin.

De Messerschmidt. Jeanne met rijinstructeur Van Ommeren.

vond. Juliëtte kreeg twee rijlessen van Van Ommeren en vanaf die dag was ze dagelijks met haar luide brommend en knetterend kistje onderweg. Zij zat steeds schaterend van de pret achter het stuur en zus Jeanne, biddend om een goede afloop achterin. Zo heeft ze jaren de wegen in Zuid-Limburg en de Belgische grensstreek onveilig gemaakt. Regelmatig moest ze ergens hulp vragen omdat ze zonder benzine zat of om het vehikel om te keren wanneer ze terug wilde. Ook liep er eens een wiel af toen ze met volgas richting "Köbbes" toerde. Een andere keer presteerde

Juliëtte het om "taant Nêt," een bejaarde en nogal zware tante, die bij de familie Mingels woonde, in de "Messerschmidt" te krijgen. Een ritje door de Voerstreek was het doel van die middag. Toen haar zus Jeanne, die onderwijzeres was, na school thuiskwam en Juliëtte en de "Messerschmidt" niet aantrof werd ze erg ongerust. Sjarel en Fik Jaspars werden gealarmeerd en dezen zetten een zoektocht in. Juliëtte bleek echter alweer in het land te

Maart 1948. Juliëtte. 29 juni 1966. "Nèf Laambèr" op bezoek. Zittend v.l.n.r. Jeanne, Juliëtte, Nèf Laambèr, Nikkela Goessen, Bertine Goessen (Van de Weerd), ?. Staande, 2e van links, Bèr Spronck.

zijn en zat met "taant Nêt" in de "Messerschmidt" met open kap te genieten van een drankje op het terras van Lies Wassenaar in Rijckholt. De pret bleef echter niet duren want langzaam verloor Juliëtte alle kracht uit armen en benen en tenslotte kon ze de "Messerschmidt" niet meer besturen en werd het vehikel verkocht. Lezen was nog zowat haar enige bezigheid. Het schrijven in haar dagboek had ze ook moeten staken. Tenslotte was het

1966. Op de 90e verjaardag van Noonk Cornelis Sluysmans. V.l.n.r.: Laambèr Bouchoms, Jeanne Erens (Bouchoms), Juliëtte, Jeanne.

lezen alleen nog mogelijk als het winkelmeisje de bladzijden van haar boek omdraaide. Toch bleef Juliëtte heel opgewekt, hoewel ze volgens haar huisarts verschrikkelijke pijn moest hebben. Na een ziekte van tweeëndertig jaar stierf ze thuis op 6 mei 1971. Pas later werd duidelijk dat Juliëtte aan de ziekte MS (multiple sclerose) had geleden.

Wallie van de Weerdt

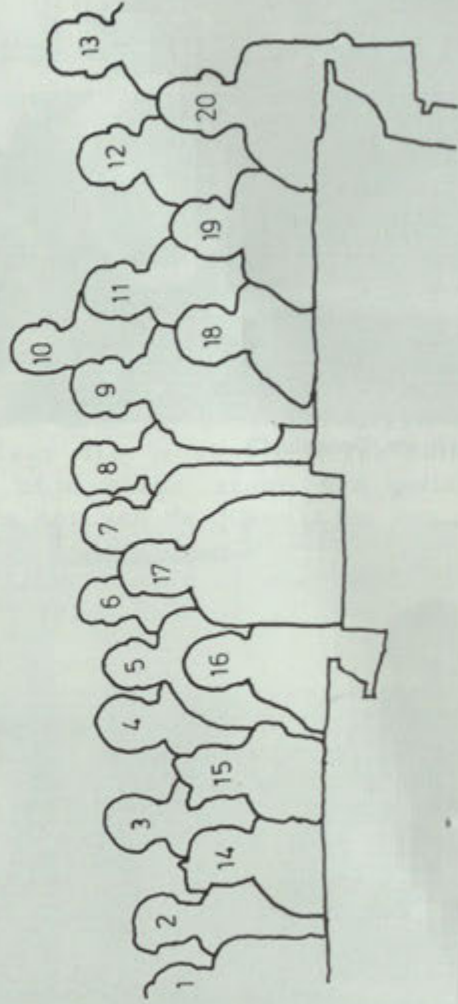
Foto

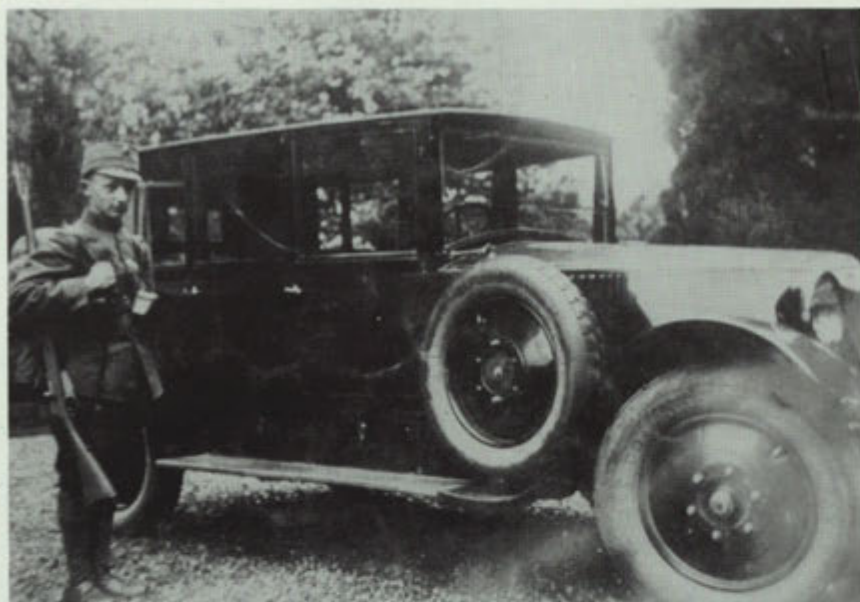
Staande: Marie Dupont (Doumen), geboren 6 november 1855, gestorven 7 juni 1929.
Zittend: Carolina Doumen, geboren 22 december 1897, gestorven 19 juni 1970.

Lagere School Gronsveld 1946

1 Tiny Schreurs 2 Bertine van Caldenborgh 3 Lies Lemmens 4 Marie Kevers 5 Zjef Frambach 6 Joop Claessens 7 Zjef Doyen
8 Zjef Wolfs 9 Gerard Doyen 10 Anton van den Donk 11 Zjeng Schrijnmaekers 12 Piet van den Boorn 13 Lex Claessens
14 Lieske Doyen 15 Lieske In de Braek 16 Mia Goessens 17 Bèr In de Braek 18 Leon van Geleen 19 Jean Wolfs 20 Zjaak
Heijnen.

Bèr Spauwen (van huize "Dennelust").

3 x 4 geslachten. V.l.n.r.: 1 Laura Nicolai 2 Anja Nicolai-Peeters 3 Babette Koole-Peeters 4 Simone Koole 5 Rina Peeters-Dassen 6 Berb Dassen-Jaspars 7 Carol Maas-Peeters 8 Veerle Maas.

Geziën

Welke kant ik van dit huis ook zou fotograferen, iedere zijde zou een prachtig resultaat hebben opgeleverd. De binnenplaats achter is het minst bekend, dus de keuze was snel gemaakt. De boerderij, Rijksweg 60, behoort al sinds 1837 toe aan de familie Lacroix. Het is niet zeker dat 1837 ook het bouwjaar is. Dit is wel waarschijnlijk, want op de gevelsteen boven de poort staat dit jaartal. Onder dit jaartal staan de letters H en L (Hendrik Lacroix), links en rechts naast een op de kop geplaatst hart. Waarom dit hart ondersteboven is gezet, is tot op de dag van vandaag een mysterie. De zoon van Hendrik, Winandus (Nandsje), die getrouwd was met Aleida (Leida) van Houdt nam later deze boerderij over. Drie van hun vijf kinderen, Zjenny, Jês en Zjène, wonen er nog altijd. Lies trouwde in 1941 en woont sindsdien in Heugem. Alphonsine (Phons) overleed op 16 juni 1966.

Doordat dit huis geen wijzigingen heeft ondergaan en al meer dan 150 jaar door de zelfde familie wordt bewoond, ademt het een sfeer die je rustig uniek kunt noemen. Deze woning is door zijn goede staat van onderhoud en zijn geweldige ligging één van de juweeltjes van ons dorp.

Onderstaande achterkant ziet er weer héél anders uit. Wie weet waar dit is?

Sjef Caris

Wè huelp ôs?

Streekmuseum

Weer of geen weer. Warm of zeer warm. Naar het buitenland of vakantie in eigen land? Nee, Frans is gewoon in de loods bezig met restauratiewerkzaamheden. Deze keer aan een sproeier en aan een bietenrooier. De sproeier kregen we van Jean Wassenaar uit Rijkholt en de bietenrooier komt uit België.

Vele uren heeft Frans gewerkt, maar toen werd het warm, zelfs zeer warm.

Het houten vat van de sproeier leverde problemen op. Om eraan te kunnen werken moest het leeg zijn, daardoor is het hout gekrompen.

De sproeier is klaar, prachtig ziet hij eruit, maar hij lekt als een gieter. Nat maken met leidingwater zou enkele dagen duren en verspilling van water zijn. De oplossing zou zijn om het hele vat onder te dompelen. We weten echter niet waar dit kan. Wellicht zijn er lezers die ons een tip kunnen geven. Als dat zou lukken, dan is de sproeier weer tip-top in orde.

Het voorwerp dat in het vorige periodiek was afgebeeld, werd door niemand herkend. Zelf weten we het ook niet, dus we blijven nog even zoeken.

John van de Weerd

't Kepelke van Riékelt aon de Voérenwëg

De geschiedenis van dit kapelletje is nog wel niet zo oud, maar de moeite waard om voor het nageslacht vast te leggen.

Op 4 augustus 1958 was het 75 jaar geleden dat de Franse paters Dominicanen zich in Rijckholt vestigden. Dit jubileum werd op 21 september 1958 gevierd door de Nederlandse paters Dominicanen, die na het vertrek van de Franse paters het klooster hadden overgenomen.

Het was een groots feest voor de Rijckholtse gemeenschap en de omliggende parochies. De jonkheid had de omgeving van het klooster fraai versierd. De huldiging werd muzikale luister bijgezet door de kerkelijke zangkoren van Gronsveld en Rijckholt, de harmonie van Gronsveld en de fanfare van St.-Geertruid.

Het feestgeschenk was een devotiekapelletje dat tussen Rijckholt en Gronsveld gebouwd zou worden, en dat toegewijd zou worden aan Onze Lieve Vrouw van de Heilige Rozenkrans.

Burgemeester Emile Smeets van Gronsveld roemde in zijn toespraak de goede verstandhouding tussen de kloosteroverheid en het gemeentebestuur. Als tastbare blijk van sympathie bood hij een envelop met f 1.000,- aan. Dit bedrag was bestemd voor de aankoop van een Mariabeeld voor in de kapel.

Cornelis Doumen, lid van het kerkbestuur, bood namens de bevolking van Rijckholt een envelop met f 500,- aan. Deken Pieter Hoogers dankte de paters voor hun gastvrijheid en voor hun grote steun aan de omliggende parochies en bood hun f 700,- aan.

Ook veel vertegenwoordigers en inwoners van de omliggende dorpen zoals St.-Geertruid, Eckelrade, Maarland en Eijsden kwamen hun gelukwensen aanbieden en deden deze vergezeld gaan van enveloppen met inhoud, bestemd voor de bouw van het Mariakapelletje.

De paters van Rijckholt vervulden in die tijd een belangrijke regionale functie. Zij verleenden assistentie in de omliggende parochies. Veel gelovigen, ook van buiten Rijckholt, vooral "van de Bérg", kwamen naar de witte paters om te biechten.

Van heinde en verre kwam men op bedevaart naar St.-Vincentius, die er speciaal vereerd werd.

Voor de jaarlijks terugkerende bedevaarten van Beek en omstreken, de Mijnstreek, de Zelfkant en de St.-Mathiasparochie van Maastricht waren erg bekend. Begin jaren zestig kwamen jaarlijks ruim 7.000 bedevaartgangers naar Rijckholt. Dat was een hele commercie in en rond het klooster. Verder kwamen er ook veel ouders met hun (probleem)kinderen naar de paters om hen te laten "uüverlêze" (= St.-Vincentiuszegen).

De 88 m² grond waarop het kapelletje zou worden gebouwd, werd op initiatief van rector Teeuwen medio 1959 door het Burgerlijk Armenbestuur uit Maastricht aan de paters verkocht voor een bedrag van f 75,-.

De pachter van dit stuk grond, Door Kempeners uit Rijckholt, verleende eveneens zijn medewerking aan de verkoop door af te zien van schadevergoeding. De kapel werd ontworpen door architect Jacques Grubben uit Blerick. Deze architect was enkele jaren eerder ook al betrokken geweest bij de verbouwing van de kerk van Rijckholt. Aannemersbedrijf Doumen heeft, met behulp van de Rijckholtse bevolking, het kapelletje gebouwd. Hoeveel de bouw van het kapelletje heeft gekost is niet bekend. Als er al geld tekort was, zal dit ongetwijfeld door de geheime familiebronnen van de inventieve rector Teeuwen zijn aangevuld. Het Mariabeeld werd vervaardigd door de kunstenaar Jacques Maris. Deze schilder/beeldhouwer is ook de maker van de kruiswegstaties in de kerk van Rijckholt. Hij was in 1900 in Maagdenburg (D) geboren en was een kleinzoon van de bekende schilder van de Haagse school van dezelfde naam. Hij had de Nederlandse nationaliteit en woonde in de gemeente Heumen (tussen Mook en Nijmegen). Zowel de architect als de kunstenaar zullen vermoedelijk goede vrienden van de rector zijn geweest, die van een bekende Tegelse familie was.

Dat dit kapelletje, evenals het op 11 maart 1956 opgericht rectoraat, was toegewijd aan Maria, zal waarschijnlijk een gevolg zijn geweest van de grote Mariaverering in die jaren. Dit kwam mede doordat de toenmalige bisschop mgr. Lemmens met de Sterre der Zee een rondgang had gehouden door geheel Limburg.

Historisch gezien had Rijckholt meer banden met de H. Rombout. Op het zegel van de schepenbank van de rijksheerlijkheid Rijckholt stond eeuwenlang de beeltenis van de H. Rombout. Ook de kapel van het kasteel was aan hem toegewijd. In Rijckholt is nu nog een Romboutsweg (Troompelswäg).

Op 14 augustus 1960 vond de plechtige opening van het kapelletje plaats. Om 14.00 uur vertrok een processie, met de harmonie en de schutterij, van de rectoraatskerk naar het kapelletje. Het werd uiteindelijk toegewijd aan Onze Lieve Vrouw, onze Toevlucht, in plaats van Onze Lieve Vrouw van de H. Rozenkrans, om redenen die mij niet bekend zijn.

Nadat Deken Hoogers het kapelletje en het Mariabeeld had gezegend, deed rector Teeuwen een lof waarbij de kerkkoren van Rijckholt en Gronsveld zongen, en de Deken nog een korte preek hield. Tot slot dankte de rector allen die hadden meegewerkt aan de totstandkoming van het kapelletje.

Hierna werd er in een wei van aannemer Doumen aan de Voerenweg een grandioze fancy-fair gehouden. De opbrengst was bestemd voor het kapelletje. Er werd door jong en oud van Rijckholt aan deze fancy-fair deelgenomen en het was dan ook een groot financieel succes. Nu nog zijn er heel wat inwoners van Rijckholt die mooie herinneringen aan dit feest bewaren.

Op 19 november 1960 werd in de instuif nog een kienavond georganiseerd. Van de opbrengst zou men een kaarsenstandaard en een paar mooie Mariaramen voor het kapelletje aanschaffen. Dit laatste is echter nooit gerealiseerd.

Nu, 34 jaar later, kunnen we concluderen dat het feestgeschenk van destijds een schot in de roos is geweest. Het kapelletje wordt vanaf het begin veelvuldig bezocht, door zowel inwoners van Rijckholt als van Gronsveld. Op elk moment van de dag branden er kaarsen. Heel wat mensen hielden en houden bidwegen naar dit kapelletje voor heil en zegen, maar vooral voor genezing van een familielid of kennis. Hieruit mogen we afleiden dat dit kapelletje, ook in deze tijd, in een behoefte voorziet.

(literatuur: - Kroniek van het klooster
- De Nieuwe Limburger van 22-9-1958)

Léon Olislagers

(Op zaterdag, vijf maart 1994 heeft de sectie Natuur, rechts voor het kapelletje een mos-eik geplant.)

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. Tel. 04408-2880/1575.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86a. Tel. 04408-1662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door f 19,50 over te maken op Rabobank Gronsveld rek.nr. 11 75 15 000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers f 6,00.

